DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-67>

УДК 658.62:[343.148+347.948](477)

Тищенко Г.В., Кравченко Р.В.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КОНТРАФАКТНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. У статті вивчено проблему теоретичних та практичних аспектів проведення товарознавчої експертизи контрафактної продукції як ключової частини комплексного дослідження товарів для виявлення ознак її контрафактності. З'ясовано основні відмінності понять «контрафакт» та «фальсифікат», встановлено зв'язок між цими двома поняттями. З'ясовано потенційні наслідки контрафакції товару. Вивчено базові способи контрафакції продукції. Визначено основні ознаки контрафактності товарів. Досліджено основні види контрафакції. Вивчено структуру експертизи контрафактної продукції та її окремі етапи. Вивчено специфіку застосування ідентифікації як основного засобу проведення експертизи. З'ясовано основні характеристики товару, які досліджують під час експертизи. Виявлено необхідність застосування комплексу експертиз для виявлення ознак контрафактності товару.

Ключові слова: контрафакт, фальсифікація, товарознавча експертиза, експертиза, підробка, ідентифікація.

Tyshchenko Hanna, Kravchenko Roman

Kharkiv Scientific Research Forensic Center
of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF CONDUCTING COMMODITY EXPERTISE OF COUNTERFEIT PRODUCTS

Summary. The article examines the problem of theoretical and practical aspects of conducting commodity expertise of counterfeit products as a key part of a comprehensive study of goods to identify signs of their counterfeiting. The main differences between the concepts of "counterfeit" and "counterfeit" are clarified, and the connection between these two concepts is established. The possibility of detecting signs of counterfeit goods in the process of other types of commodity expertise and other types of expertise in the process of complex research is investigated. The potential consequences of counterfeit goods for the state, copyright holders and end users are clarified. The basic methods of product counterfeiting are studied and the prospects for increasing this list are evaluated. The main signs of counterfeit goods are identified. An assessment of the need for the availability of original goods for comparative analysis in the process of commodity expertise is given. The limits of the expert's authority in drawing up conclusions are studied. The main types of counterfeiting are studied, including: assortment, qualitative, quantitative, cost and informational. The necessity of studying the object for compliance with the state standards of Ukraine as part of the expert examination is revealed. The structure of expertise of counterfeit products and its individual stages are studied. The list of original samples that can be submitted for examination for comparison has been clarified. The features of conducting research in the absence of the original product are determined. The specifics of using identification as the main means of conducting an expert examination are studied. The main characteristics of the product that are examined during the examination are clarified. The necessity of studying product information as a separate stage of conducting an expert examination is investigated. It indicates basic manipulations with this data that may become grounds for recognizing the product as counterfeit, namely: incompleteness, distortion and unreliability of information. The necessity of using a complex of examinations to identify signs of counterfeit goods is revealed.

Keywords: counterfeit, falsification, commodity expertise, expertise, forgery, identification.

Постановка проблеми. Розвиток глобального ринку призводить до збільшення кількості товарів, їх груп та різновидів. З'являються нові торгові марки та, відповідно, юридичні й фізичні особи, які намагаються їх підробити. Різна купівельна спроможність населення різних держав зумовлює появу контрафактної продукції та її поширення. Вдосконалення технології підробки товарних знаків, складність виявлення незаконного запозичення інтелектуальної власності та технологій виробництва товарів, поширення інформаційної продукції без дозволу правовласників зумовлює й ускладнення виявлення контрафакції у процесі дослідження готових виробів. Необхідністю дослідження теоретичних та практичних аспектів проведення товарознавчої експертизи контрафактної продукції зумовлено написання цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Темою теоретичних та практичних аспектів проведення товарознавчої експертизи контрафактної продукції цікавились вітчизняні та іноземні науковці, серед яких: В. Коварда, С. Л. Панов, О. Штефан та інші. В. Чеботарьов вивчав види та специфіку порушень авторського та суміжного права, В. Пирогова аналізувала теоретичні та практичні аспекти інформаційної контрафакції, а Н. Л. Арістова досліджувала основні ознаки контрафактної продукції.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри попередні дослідження актуальним залишається вивчення теоретичного та практичного вимірів товарознавчої експертизи контрафактної продукції з урахуванням її особливостей. Необхідно також визначити взаємозалежність товарознавчої та інших видів експер-

тизи під час комплексного дослідження продукції для виявлення в неї ознак контрафактності.

Мета статті полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектів проведення товарознавчої експертизи контрафактної продукції.

Виклад основного матеріалу. Перш за все варто виявити проблему визначення поняття «контрафакт», досить часто його ототожнюють з поняттям «фальсифікат», що створює певні труднощі під час проведення дослідження та розгляду його результатів. Контрафакція – це протиправне використання певними юридичними та фізичними особами відомих товарних знаків, які їм не належать, з метою отримання збагачення. Контрафакт, як правило, схожий на товари згаданих вище фірм, проте має деякі відмінності або є аналогічним, проте виготовленим з порушенням авторських прав чи використанням чужого патенту. Фальсифікат є ширшим поняттям, яке охоплює увесь спектр підробок об'єктів купівлі чи продажу з метою збагачення. Найчастіше фальсифікат зберігає найвиразніші ознаки оригінального товару, при цьому інші якісні чи кількісні показники є набагато нижчими. Контрафакція є одним з видів фальсифікації, проте є суміжною з іншими видами через необхідність дослідження відповідності ознак товару фізико-хімічним вимогам.

Контрафакція товару має ряд негативних наслідків, які можна розділити умовно на чотири групи: збитки для держави через зменшення обсягу податків, які надходять до бюджету та державних фондів; збиток іміджу країни шляхом зниження інвестиційної привабливості; збиток правласникам торгових марок, знаків, авторських прав, патентів, тощо; заподіяння шкоди здоров'ю споживачам підробленої продукції [4, с. 257–259]. Найпоширенішими видами контрафакції продукції є:

- виготовлення та/або реалізація товарів з використанням маркувань аналогічних чи подібних до ступеня змішування з торговими марками інших виробників;
- виготовлення товарів, зовнішньо тотожних чи схожих на товари інших виробників з порушенням права на промисловий зразок;
- протиправне виробництво та використання інтелектуальної власності (часто для позначення цього виду контрафакції застосовують термін «піратство»), до якої належать: твори мистецтва, літератури, науки, комп'ютерні програми та аудіовізуальна продукція;
- виготовлення продукції з незаконним використанням технології, яка має статус винаходу чи корисної моделі.

Водночас постійно виникають нові види підробки продукції. Це вимагає систематичного та послідовного вдосконалення засобів виявлення ознак контрафактності товарів на ринку [2, с. 305–307; 3, с. 13–15].

Визначення контрафактної продукції під час товарознавчої чи комплексної експертизи передбачає порівняння вилучених зразків та оригінальної продукції. Для цього експерт повинен визначити: подібність маркувань та товарних знаків, нанесених на зразок та оригінальну продукцію; відповідність маркування зразків оригінальним товарам; можливість ідентифі-

кації товарних знаків на вилученій продукції з оригінальною; тотожність чи подібність ознак вилучених зразків та оригінальних товарів; відповідність пакування товарів з урахуванням оформлення та технології виготовлення; відповідність виробу вимогам Державного стандарту України; склад зразків (матеріали, речовини) та можливу шкоду, яку вони можуть нанести здоров'ю та життю людини [5, с. 74–75].

Залежно від виду товару, його належності до групи товарів за державними класифікаторами та особливостей виготовлення і складу список завдань може змінюватись. При цьому експерт не визначає чи є товар контрафактним, його завданням є з'ясування відповідності ознак вилучених зразків та оригіналу продукції. Усі інші дії, пов'язані з доведенням легальності виготовлення, реалізації, тощо не є складовою експертизи.

Виявлення контрафактності товару може відбуватись під час дослідження вилучених зразків з метою визначення фальсифікації. Таким чином контрафакція може бути:

- асортиментною;
- якісною (підробка продукції шляхом додавання харчових та нехарчових домішок з метою поліпшення органолептичних характеристик товару зі збереженням чи втратою частини інших ознак);
- кількісною (значні відхилення у розмірі, вазі чи об'ємі товару);
- вартісною (виготовлення та/або продаж товарів нижчої якості за ціною високоякісного, цей вид супроводжує й інші види фальсифікації);
- інформаційною (надання неточної, неповної чи спотвореної інформації про товар).

Що стосується організації та проведення дослідження, то першочерговою умовою є наявність оригінального зразка, який експерт застосовує для порівняння зі спірним вилученим об'єктом. Серед них вирізняють порівняльні, стандартні та еталонні зразки, які мають заздалегідь відомі характеристики (справжність, місце виготовлення, фізико-хімічні ознаки та інше). За його відсутності експерт визначає список показників, за якими визначають: приналежність об'єкта дослідження до тієї чи іншої групи товарів відповідно до державних класифікаторів; його відповідність науково обґрунтованим показникам достовірності.

Основною метою дослідження є визначення відповідності об'єкта дослідження вимогам, які ставлять перед товарами, виготовленими під належною торговою маркою законно. Для цього експерт досліджує окремо оригінал товару та вилучений зразок за одними й тими ж показниками. Об'єктом дослідження може бути власне товар, його пакування, маркування та супровідна документація.

Базовим засобом товарознавчого дослідження для виявлення контрафактності товару є ідентифікація. Вона полягає у визначенні відповідності ряду характеристик (асортиментних, якісних, кількісних, тощо) і інформації про товар відповідно до вимог, які ставлять до оригінальної продукції. Основними характеристиками товару, необхідними для його ідентифікації є: марка та модель виробу, комплектація, матеріал та фізико-хімічний склад, країна та місце виготовлен-

ня, дата придбання та період експлуатації, технічні характеристики, особливості оформлення залежно від приналежності до групи товарів.

Наступним етапом дослідження є вивчення товарної інформації, яку можуть містити: споживче чи транспортне пакування, етикетки, ярлики, штампи, тощо. Важливим аспектом є визначення відповідності цієї інформації чинним стандартам. Неповнота, спотворення чи недостовірність інформації є основою для визнання товару контрафактним. Найчастіше ці порушення виявляються в замовчуванні чи спотворенні інформації про: країну походження, адресу та найменування виробника, дати виготовлення, адреси та назви складу зберігання, категорії якості та групи товару та ін. [1, с. 575–580].

Отриману інформацію передають відповідним органам, які встановлюють контрафактність товару відповідно до інформації, отриманої в процесі дослідження. Варто зазначити, що товарознавча є лише одним із видів експертизи, в процесі якої виявляють ознаки контрафактності товару. Зазвичай для цього проводять комплексне дослідження із застосуванням різних видів експертизи.

Висновки. Виявлення контрафактних ознак товару під час товарознавчої експертизи полягає у його порівняльній оцінці відповідно до ряду показників. Експертиза вилученого зразка вимагає комплексного дослідження, у якому това-

рознавча експертиза є лише одним з видів, але при цьому взаємодіє і з іншими видами аналізу об'єкта. Станом на сьогодні відомий ряд варіантів підробки оригінальних товарів відомих брендів і їх список збільшується. Це підвищує актуальність дослідження товарів для виявлення ознак контрафактності, як основи інформаційної доказової бази, необхідної для винесення максимально об'єктивного вироку судом.

Складність визначення поняття «контрафакція» зумовлена також і тим, що часто його плутають з поняттям «фальсифікація», яке є набагато ширшим. Варто зауважити, що такі випадки трапляються як на розмовному рівні, так і в професійній та науковій літературі.

Товарознавча експертиза контрафактних товарів передбачає комплекс досліджень різних ознак товару від його пакування та визначення якісних і кількісних характеристик до перевірки оригінальності маркування торгових марок, нанесених на неї. Важливим аспектом є вивчення товарної інформації, яка знаходиться в супровідній та транспортній документації. На транспортних пакуваннях, ярликах, тощо.

Матеріали цієї статті можуть стати основою для подальшого вивчення та вдосконалення методики, засобів і підходів товарознавчої експертизи контрафактних товарів. Стаття також може бути матеріалом для вивчення у вищих навчальних закладах.

Список літератури:

1. Заніна Т. А. Комплексне дослідження фальсифікованої та контрафактної продукції: теоретичні та практичні аспекти. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 20. С. 573–583.
2. Еськова С. П., Коварда В. В. Контрафактная и фальсифицированная продукция: понятия, сущность, отличительные особенности. *Молодой ученый*. 2016. № 20. С. 306–308.
3. Мазина О. О. Контрафакція як дії, що порушують авторські права : автореферат. 2014. 22 с.
4. Позова Д. Д. Про співвідношення понять «контрафактні товари» та «фальсифіковані товари». *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 68. С. 256–262.
5. Селиванов А. А. Некоторые вопросы, связанные с контрафактностью продукции. *Теория и практика судебной экспертизы*. 2011. № 4(24). С. 74–80.

References:

1. Zanina T. A. (2019) Kompleksne doslidzhennia falsyfikovanoi ta kontrafaktnoi produktsii: teoretychni ta praktychni aspekty [Comprehensive research of counterfeit and counterfeit products: theoretical and practical aspects]. *Teoriia i praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, no. 20, pp. 573–583.
2. Es'kova S. P., Kovarda V. V. (2016) Kontrafaktnaja i fal'sificirovannaja produkcija: ponjatija, sushhnost', otlichitel'nye osobennosti [Counterfeit and falsified products: concepts, essence, distinctive features]. *Molodoj uchenyj*, no. 20, pp. 306–308.
3. Mazina O. O. (2014) Kontrafaktsiia yak dii, shcho porushuiut avtorski prava: avtoreferat [Counterfeiting as actions that violate copyright], 22 p.
4. Pozova D. D. (2012) Pro spivvidnoshennia poniat «kontrafaktni tovary» ta «falsyfikovani tovary» [On the correlation between the concepts of «counterfeit goods» and «counterfeit goods»]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, no. 68, pp. 256–262.
5. Selivanov A. A. (2011) Nekotorye voprosy, svjazannye s kontrafaktnost'ju produktsii [Some issues related to counterfeit products]. *Teoriya i praktika sudebnoj jekspertizy*, no. 4(24), pp. 74–80.